

УДК 801.8:398.81(=161.2)-057.

4(477)"19/20" Г.Дем'ян

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.04.811>

ПОВСТАНСЬКА ПІСНЯ У ФОЛЬКЛОРИСТИЧНИХ СТУДІЯХ ГРИГОРІЯ ДЕМ'ЯНА

Ганна СОКІЛ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-2124>,

доктор філологічних наук, професор,

кафедра української фольклористики,

Львівський національний університет ім. Івана Франка,

вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна.

e-mail: gan.sokil@gmail.com

Hanna SOKIL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-2124>,

Doctor of Philological Sciences, Professor,

Ivan Franko National University of Lviv,

Universytetska Street 1, 79000, Lviv, Ukraine.

e-mail: gan.sokil@gmail.com

THE REBEL SONG IN GRIGORIA FOLKLOR STUDIES OF HRYHORI DEMIAN

У запропонованій розвідці авторка ставить перед собою мету з'ясувати науковий доробок із зазначеної тематики відомого українського фольклориста, історика, активного громадського діяча, краєзнавця та етнографа Григорія Дем'яна. Об'єктом дослідження стали його наукові статті та монографії, предметом — концептуальні положення наукових розвідок. Хронологічні межі дослідження — середина ХХ — початок ХХІ століття, час життя і творчої діяльності ученого.

Одним із перших в Україні Г. Дем'ян відкрито порушив наукові проблеми з історії національно-визвольних змагань ХХ століття, студіюючи їх комплексно з усною історією народу. Відповідні матеріали учений активно публікував у різних періодичних виданнях. Фольклористичні студії народних пісень проводив системно і комплексно, починаючи від записування текстів і мелодій, публікацій зібраних пісень та завершуючи науково-теоретичним осмисленням.

Як фаховий дослідник Г. Дем'ян детально вивчив та проаналізував те, що було зроблено до нього в цій ділянці. Сам фольклорист чітко дотримувався вироблених наукових принципів щодо записування та публікацій народнопоетичних текстів, розробив критерії розмежування термінології на означення повстанських пісень, обґрунтував вживання інших варіантів найменувань, започаткував жанрову класифікацію, виділив головні тематичні цикли та мотиви.

У статті зроблено висновок, що повстанські пісні — важлива сфера фольклористичних студій Г. Дем'яна, в якій він залишився найавторитетнішим дослідником. Наукові розвідки вченого заклали міцний ґрунт для подальших сучасних і майбутніх досліджень.

Ключові слова: народні пісні, фольклор, дослідник, публікації, жанрова класифікація, термінологія.

In the proposed investigation author sets *the goal* to investigate heritage of famous Ukrainian folklorist, historian, active public figure, and ethnographer Gregory Demian, scientific achievements of this topic research. *The object* of the research is his scientific articles and monographs «Ukrainian rebel songs of 1940—2000 years», «Stepan Bandera and his family in folk songs, retellings and memoirs» and others, *the subject* of the research — conceptual positions of the scientific research.

G. Demian was one of the first in Ukraine who has discussed openly the scientific problems of the history of national liberation struggles of the twentieth century, studying it comprehensively alongside with the oral history of the people. The relevant materials were actively published by the scientist in various periodicals («Folk Art and Ethnography», «Liberation Road», «Will and the Motherland», «Statehood», «Way of Victory» and others).

He realized folklore studios of folk songs systematically and comprehensively, starting from the recording of texts and melodies, publications of collected songs and completing scientific and theoretical comprehension. As a professional researcher, he studied in detail all that was done before him — from the early publications of the texts of rebel songs that appeared on the pages of underground publications of the 1940—1950s. As a folklorist, G. Demian strictly adhered to the developed scientific principles regarding recordings and publications of popular poetic texts, developed criteria for the delimitation of the terminology of insurgent songs, substantiated the use of other variants of their names, initiated a genre classification, highlighted the main thematic cycles and motives. The rebel songs are an important area of scientific studies by G. Demian, he remains the most authoritative researcher of them.

Keywords: folk songs, folklore, researcher, publications, genre classification, terminology.

Вступ. У народознавчій науці повстанську тематику почали досліджувати відносно недавно. Одним із перших відкрито порушив наукові проблеми з історії національно-визвольних змагань ХХ століття Григорій Дем'ян, студіюючи комплексно з усною історією народу. Українська Повстанська Армія, яка самовіддано боролася за утвердження держави і нації, армія, що стала дійсно народною, вкарбована золотими літерами в історію України. Повстанська звитяга породила численні народні пісні, в яких оспівуються героїчні подвиги і жертвовність українських патріотів, відтворюються й увіковічуються незабутні картини військового та підпільного побуту. Цей пласт став об'єктом студій Григорія Дем'яна. Отож *мета* нашого дослідження — з'ясувати науковий доробок із зазначеної тематики відомого українського фольклориста, історика, активного громадського діяча, краєзнавця та етнографа Григорія Дем'яна. *Об'єктом дослідження* є його наукові статті та монографії, *предметом* — концептуальні положення наукових розвідок.

Основна частина. Українська фольклористика вивчає не просто усну словесність, а духовне осердя нації. Зневага до цієї сфери — це зневага до можливості народу на власне самобутне життя на самовідродження здорового духовного начала нації [1, с. 227]. З'ясування історії повстанського руху, змалювання історичних осіб чи подій можна надійно і впевнено вивчати за піснями, які складені за «живими» слідами цих подій. Унікальними у цьому є наукові праці Г. Дем'яна, в яких синтезовано концепції дослідника-історика і фольклориста. З цього погляду діяльність ученого частково висвітлювалася у наукових статтях Василя Костика [2], Євгена Луня [3], Ганни Сокіл [4], публікаціях О. Дзьобана [5] та інших.

Методологія наукових студій ученого полягала у комплексному вивченні національно-визвольного руху, в розкритті його ролі для усіх земель соборної України. З цією метою Григорій Васильович поєднував громадсько-політичну діяльність з науковою, був часто учасником виїздів членів Проводу Конгресу Українських Націоналістів до східних областей України, де проводив масові зустрічі з громадськістю, наукові конференції тощо [6, с. 1157]. Під час таких зібрань Г. Дем'ян якомога більше намагався донести правдивої інформації про УПА до мешкан-

ців цих теренів, а водночас почерпнути від народних респондентів цікаві усні історії та відповідний фольклор. Працюючи в Інституті народознавства НАН України, він щоразу спрямовував свою діяльність на вивчення фольклору, пов'язаного з національно-визвольними змаганнями ОУН і УПА, оскільки усвідомлював, що усна словесність, яка стосувалася підпільної боротьби у ХХ ст. за національне визволення, довгий час з об'єктивних причин залишилася поза увагою збирачів і дослідників: радянська тоталітарна система руйнувала, нищила фізично й духовно все національне. Проте найживучішим нервом національного організму виявилася пісня. На переконання Г. Дем'яна, повстанські пісні виникли в середовищі учасників визвольної боротьби ОУН — УПА, їхніх тодішніх і пізніших однодумців та прихильників. У них оспівуються ідеали, священна і справедлива мета — здобуття самостійності і побудова власної державності на всіх своїх етнографічних землях. Цей пласт усної народної словесності дослідник не безпідставно вважав найбагатшим і найціннішим надбанням усієї усної словесності ХХ сторіччя.

Фольклористичні студії народних пісень Г. Дем'ян проводив системно, починаючи від записування текстів і мелодій, публікацій зібраних матеріалів та завершуючи науково-теоретичним осмисленням. Фіксувати повстанські пісні Григорій Васильович розпочав ще задовго до проголошення вільної України. Зрозуміло, що записувати й виконувати чи тим більше популяризувати їх в умовах російського окупаційного режиму було не простою справою. І Г. Дем'ян це добре усвідомлював. За такі дії, як згодом наголосить дослідник, навіть неповнолітні діти потрапляли до в'язниці не менше як на десять років. Саме стільки, наприклад, одержав юнак Іван Набитович із села Головецького Сколівського району на Львівщині за те, що «в кишені у нього емдебисти знайшли аркушик паперу з текстом колядки «Сумний Святий вечір в сорок шестім році». Подібні випадки були непоодинокі» [7, с. 579]. Усе ж таки майбутній фольклорист фіксував такі пісні та зберігав у пам'яті, а коли настав відповідний час, оприлюднив їх. Мабуть, символічно, що розпочав свої записи, як згадував сам науковець, з повстанського маршу «Гей, на півночі, на Волині» у рідному селі Грабовець на Бойківщині. Опубліковані згодом його матеріали датуються 1940—1970-и роками. До них

належать пісні «Гей, на півночі, на Волині» (осінь 1944, 7 січня 1945 р.), «Сніги село засипали» (8 січня 1949 р.), цикл коломийок (1 травня 1946 р.) [8, с. 232, 250, 481]; «Ой на горі, на високій» (8 січня 1964), «Попід Бескид зелененький» (про «Перебийноса») (29 липня 1977), «Здригнулися гори, забриніли ріки» (29 липня 1977 р.) [9, с. 61, 65—66]. Однак найактивніша праця в цій ділянці проходила у 1990-х—2000-х роках, коли повстанську тематику можна було вільно, без усяких заборон, вивчати й досліджувати.

Зібрані пісні фольклорист активно публікував у різних періодичних виданнях, пресі, скажімо, в «Народній творчості та етнографії», «Визвольному шляху», «Волі і Батьківщині», «Державності», «Шляху перемоги», поміщаючи тексти повністю, або влітаючи їх у канву статей з різних проблем. У часописі «Україна в минулому» подав добірку текстів з мелодіями «Двадцять п'ять повстанських пісень» (1992), у якій репрезентовано колядки («Нова радість стала, як УПА повстала»), гайки («Браття-сестри, кругом станьмо»), історичні пісні та співанки-новини про героїчні подвиги багатьох повстанців («Нестримним потоком чота за чотою», «В неділю рано в Бережниці», «Гайок зелененький стоїть над водою») та ін., а також про заповнення криниць тілами закатованих українців («На Спаса сполудня») [10], що відбито не лише у пісні, а є свідченням документального факту. Фольклорні тексти у власних записах використовували як багатий ілюстративний матеріал, публікуючи їх у численних статтях, у монографічних дослідженнях, що засвідчує про його активну збирацьку роботу, хоча окремого збірника, на жаль, він так і не встиг видати.

Як професійний науковець Г. Дем'ян намагався насамперед осмислити усе те, що зроблено в цій ділянці вже до нього. Детальний опис перших ранніх публікацій текстів повстанських пісень, які з'явилися на сторінках підпільних видань 1940—1950-х рр., подав у статті «Видання українських повстанських пісень» [7, с. 579]. Одним із перших Г. Дем'ян зробив такий огляд «фольклору бандерівського руху», з ранніх публікацій до періоду, за його ж словами, «остаточного виборювання незалежності України та початкового етапу її утвердження, тобто 1990—1994 рр.». Цікаве та важливе його припущення, що перші записи цього тематичного пласту

національної музичної культури і народної поезії зроблено на початковому етапі повстанського руху. Уже тоді їх фіксували переважно з практичною метою — для особистого використання в побуті. Так поступали самі повстанці, те ж саме робили, за його ж словами, й тисячі активних симпатиків, краще навіть сказати: відважних, жертвних і невтомних помічників з цивільного населення. Виняткову далекоглядність виявило й керівництво ОУН та УПА, яке надіслало повстанським структурам на місцях розпорядження записувати такі новотвори. Завдяки цьому, а також власній ініціативі збирачів у різних місцевостях, охоплених боротьбою, уже в 40-х рр. були складені збірники повстанських пісень [7, с. 579].

Важливими є наукові принципи Г. Дем'яна у дотриманні вироблених критеріїв щодо записування та публікації текстів (до слова, з упорядників ранніх видань відзначив В. Подуфалого та П. Шимківа як таких, що сумлінно подавали відповідну паспортизацію текстів). Постійно спрямовував інших фольклористів і сам дотримувався того погляду, що фольклорний твір має бути записаний у багатьох варіантах і від виконавців різного віку, оскільки це дає завжди цінний фактографічний матеріал для з'ясування багатьох питань наукового аналізу, особливо ж функціонування, спадкоємності та для простежування процесу фольклоризації. На жаль, як відзначав дослідник, видання до 1995 року майже не подавали цього фактажу. Щоб утвердити наукові вимоги щодо записування та публікації народних творів, учений постійно наголошував на дотриманні основних критеріїв. Серед них важливе місце відводив і мелодіям пісень, зараховуючи до високоартістичних ті збірки, у яких тексти подані з мелодіями. Такий аспект є досить важливим для

фольклористів-словесників, оскільки текст без мелодії не передає повноти краси пісні та її естетичного сприйняття. Збирацька практика Г. Дем'яна (як зрештою більшості його учнів та загалом Львівської фольклористичної школи) засвідчує про зацікавлення та дбайливе ставлення до мелодій народних пісень, що традиційно утверджувалося ще з часів активної діяльності фольклористів у Науковому товаристві ім. Шевченка з кінця ХІХ — початку ХХ століття.

Поява низки збірок повстанських пісень на початку 1990-х рр. засвідчувала увагу суспільства до цього тематичного циклу. Водночас Г. Дем'ян відзначив доволі невисоку активність дослідників у цій сфері. «У нас, — писав він, — навіть в умовах незалежності, за дуже небагатьма винятками, далі панує якесь незрозуміле очікування та байдужість [7, с. 584]. Натомість з величезним пієтетом він відгукнувся про звичайних селян та міських жителів, які зберігали в пам'яті та передавали наступним поколінням повстанські пісні народного й літературного походження, наголосивши, що за минуле півстоліття виникли нові пісні про героїку ОУН та УПА, які разом з давнішими в наш час «полонили все, що є в Україні чесного і небайдужого. Із прихованих від довгих кадебістських вух домашніх закутків та віддалених притулків для зібрань [...] вони вийшли не лише на сільські вулиці, а зазвучали повним голосом на міських проспектах і майданах, лунають у середніх і вищих школах, будинках «Просвіти» і співочих полях» [7, с. 584].

Враховуючи думки попередніх дослідників, Г. Дем'ян наголошував, що у піснях УПА витає відроджений дух України могутньої, непереможної, лицарської, войовничої; у них історичні традиції нашої землі, незнищенне прагнення до повної державної самостійності і соборності. Тому їх варто вивчати, записувати, доносити до молоді, виховувати її на прикладах героїчної боротьби за волю.

У полі зору Г. Дем'яна постійно перебували нові видання, він активно і, можна сказати, блискавично відгукувався на кожну подію, кожну публікацію, пов'язану з національно-визвольними змаганнями. Важливими на сьогодні є концептуальні сентенції щодо виданих уже публікацій, які обґрунтував науковець: 1) фольклорний матеріал у кожному збірнику повстанських пісень має бути класифікова-

ний. Учений застерігав від сплутування жанрів, коли «поряд з власне повстанськими піснями публікуються козацькі, жовнірські стрілецькі та націоналістичні 1920—1930 рр., навіть у тих випадках, коли у них нема жодного відповідного мотиву» [7, с. 587]; 2) у попередніх виданнях звернена мала увага на обрядові пісні (винятками стали збірники Ростислава Крамара «Повстанські коляди» та Михайла Іванюка «Світські колядки») [8, с. 84]; 3) варто теж диференціювати народні й твори літературного походження; 4) доцільно ретельніше працювати над виявленням авторів пісенних творів, бо з кожним наступним роком зробити це буде важче; 5) до пісенних збірників доцільно включати матеріали з різних територій (такої мети не ставили перед собою упорядники прорецензованих збірників, за винятком Зеновія Лавришина [8, с. 84]; 6) недопустимим для фольклористичних видань є внесення поправки до текстів і мелодій (деякі з упорядників чи редакторів дозволяють собі вносити такі поправки), принаймні про кожну зміну треба повідомляти в підрядкових примітках з такою ж докладністю, як це роблять учені-археографи в наукових публікаціях документальних джерел. Фольклорний твір — це теж своєрідний документ, у якому ніяке ретушування не дозволяється, бо тоді його народність уже надшерблена [7, с. 587]; 7) оформлення книжки (обкладинки) має бути також добре продуманим, бо це найперше впадає в око читачеві.

Оцінюючи наявні на той час видання, Г. Дем'ян дбав про підвищення наукового рівня майбутніх публікацій повстанських пісень, щоб донести їх до людей у всій красі й привабливості. Разом з тим підкреслив важливе значення попередніх збірників, як перших ластівок, кожна з яких є корисною і для фольклористичної науки, і для всіх шанувальників народної творчості, що залишаться дорогоцінними реліквіями, які сприятимуть духовному оздоровленню нації.

В особі Г. Дем'яна українська фольклористика дочекалася на розгорнуте, повне і добротне дослідження повстанської пісенності, яка є незаперечним народним визнанням і оцінкою самостійницького руху 1940—1960-х років. Навіть уже в незалежній Україні, крім кількох статей деяких науковців, як було вже зазначено, ніхто швидко не брався за

таку відповідальну роботу. Відчуваючи брак у науці ґрунтового дослідження про це феноменальне явище в загальнонаціональному масштабі Григорій Васильович вважав назрілою потребу різностороннього вивчення. Спочатку поодинокі його публікації й наукові статті згодом переросли в систематичні студії національно-визвольних змагань і фольклору цього періоду та склали потужну монографію «Українські повстанські пісні 1940—2000 років (історико-фольклористичне дослідження)» [8]. Це перша в українській народознавчій науці праця з названої проблематики, до того ж такого обширного формату. Передусім вартує наголосити, що автор розглянув повстанську пісенність не в суто вузьких фольклористичних рамках, а у взаємозв'язку з різними ділянками наук, особливо історії, літературознавства, культурології, правознавства, філософії тощо.

Зважаючи на те, що правда про визвольну боротьбу на той час залишалася сфальсифікованою офіційною наукою окупаційних режимів, авторові доводилося звертати увагу в монографії й на ці аспекти частіше, ніж могло би бути за нормальної ситуації. «Як не прикро про це говорити, — зазначив у вступній частині монографії Г. Дем'ян, — але ще на початку другого десятиріччя незалежності України її Президент і Верховна Рада не спромоглися офіційно відмежуватися від колоніальної політики імперського СРСР та всього, що з ним пов'язане, і діють таким чином, що це є значною мірою наслідкування окупаційного режиму» [8, с. 7—8].

Монографія цінна тим, що в ній розкрито концепцію дослідження повстанської усної словесності в контексті важливого значення національно-визвольної боротьби, багато уваги приділено з'ясуванню історичної основи народнопісенних творів. Науково-аналітичне осмислення повстанського фольклору Г. Дем'ян розпочав із визначення категоріального апарату, що є доволі важливим для будь-якого дослідження, тим паче для маловивченого. Особливо важливими є концептуальні питання обґрунтування термінів «повстанський фольклор», «повстанська пісня». Різноманітність означуваних слів, що вживаються до цього пласта фольклору викликає плутанину в наукових колах і досі. Здебільшого найчастіше вживається термін «повстанська пісня», який у фольклористичній науці фактично утвердився ще

раніше. Однак у 1990-х рр. поруч із ним у наукових публікаціях траплялися й такі вирази, як-от: «антиокупаційний фольклор», «невільничий фольклор», «фольклор партизанський», «фольклор партизанської національно-визвольної боротьби українців» тощо. Учений не лише дотримується свого погляду на вживання певного терміна, а й у доступній формі наводить аргументи: «Уже в 1940-х рр. пісні й оповідання такого змісту називали повстанськими, значно рідше партизанськими та революційними, а щоб дві останні категорії не плутати з більшовизмом, то вживалася лексема й «бандерівські». Тепер і між носіями фольклору, і в середовищі збирачів і дослідників, такі твори називають повстанськими. Паралельно побутує й термін «бандерівські пісні» [11, с. 635]. Насправді, найбільш уживане найменування «повстанська пісня» побутує і в сьогоденні. Інша справа, що не всі вкладають у нього однакове поняття, особливо, коли йдеться про жанрово-тематичне наповнення.

Певну відмінність убачав дослідник у термінологічній семантиці «повстанські пісні» та «пісні УПА». Назва «повстанські пісні», за його спостереженнями, своїм змістом охоплює і передумови, і сам хід революційно-повстанської та підпільної боротьби і поневіряння патріотів у тюрмах і таборах, і навіть ті твори, що продовжують виникати й оспівувати цей рух у наш час [11, с. 643]. Очевидно, саме виходячи з цих положень, Г. Дем'ян назвав так свою монографію, хронологічно окресливши події до 2000 років. Тобто, термін «повстанські пісні» має значно ширше поняття, ніж «пісні УПА». Спостереження справді слушні. Зокрема, рецензуючи відоме видання Зеновія Лавришина «Пісні УПА», вчений висловив припущення, що представленому в ній матеріалові явно затісно, бо там «не лише творчість власне того славетного українського війська та матеріали про нього» [11, с. 643]. Однак, на мій погляд, обидва терміни мають право на життя, вони обидва побутують у наукових колах до сьогодні.

Вагомий внесок Г. Дем'яна у вивчення проблематики жанру. Лаконічно і в системно осмисленому порядку він висловив свої погляди на жанрову класифікацію повстанських пісень. Порушуючи ці питання, Г. Дем'ян констатував факт, що на той час не було жодного книжкового видання з належним науковим упорядкуванням повстанських пісень за їх-

ньою жанровою належністю [8, с. 83]. Тому, здійснивши скрупульозний огляд джерел та літератури, які попередньо апробував окремими історіографічними статтями, Г. Дем'ян у своєму дослідженні зробив спроби жанрового визначення. Однак повстанська пісенність, як справедливо наголосив дослідник, є значною мірою специфічна і розмістити її у звичній схемі жанрово-тематичної класифікації неможливо. Все-таки, на переконання науковця, основну масу цих пісень дослідник окреслив військово-повстанськими, зарахувавши до них відповідні гімни, маршові (загальноупівські, курінні, сотенні, подекуди й чотові) та пропам'ятні пісні. До інших жанрово-тематичних груп відніс історичні, баладні та новинкові (хроніки), тюремні, висиленські, жартівливі, сатиричні, коломийкові тощо. Дослідник виділив у цьому пласті й обрядові: колядки, щедрівки, веснянки й гаївки, деякі похоронні [8, с. 506]. Щодо обрядових, то мається на увазі наповнення повстанською тематикою відповідних традиційних обрядових жанрів. До кожної жанрової групи подав приклади заголовків конкретних пісень. Детально і глибоко проаналізував з фольклористичної позиції матеріал про тюремні пісні, твори літературного походження. Автор заглибився у витоки пісень, простежив їхню динаміку. Іншими словами, він бачить явище не тільки на горизонталі, а й по вертикалі. Дослідник зробив вдалу спробу виявити домінуючі функції пісень, головні теми й мотиви, спільні й специфічні риси всього аналізованого фольклорного масиву, порівняв власне народні твори з піснями літературного походження. Фольклорист наголосив, що повстанські пісні усіх жанрів, «навіть їх суцільний комплекс без винятків, можна вважати історичними, бо ж у них маємо осмислену й оспівану українським народом надзвичайно важливу в його минувшині, хоча порівняно й не таку вже довготривалу за часом, як для історії, епоху глибокого усвідомлення необхідності об'єднання всіх пошматованих між завойовниками етнографічних земель і створення незалежної держави» [8, с. 5]. Справді, повстанські пісні відтворюють конкретну епоху боротьби з радянськими військами, у них також осмислено та оспівано важливу епоху в минувшині українського народу і тим вони близькі до історичних. Однак з погляду жанрології, на нашу думку, кожна з них займає свою жанрову нішу.

Поза всяким сумнівом, жанрово-тематична класифікація повстанських пісень потребує значного удосконалення. І це визнавав Г. Дем'ян, сподіваючись на кропітку наукову роботу наступних науковців. Своєю працею він проклав стежку для майбутніх спеціальних фольклористичних досліджень. За слушною думкою Євгена Луця, Г. Дем'ян заснував у сучасній фольклористиці цілу нову галузь досліджень, що має своїм об'єктом повстанську народну творчість, окресливши межі та визначивши основні напрями й перспективи [3, с. 121].

Повстанські пісні — сукупність пісенних творів про національно-визвольну боротьбу українського народу у ХХ столітті, які відображають ідеї самозречення та жертвності на благо державності України, передають захоплення красою мужністю та сміливістю, нескореністю духу.

Українська повстанська пісня, за словами вченого, — феноменальний духовний скарб нації, який послідовно і впевнено продовжує збагачуватися. Великий його досвід у цій галузі сприяв співпраці з музикознавцями з метою вкладання пісенних збірок для дитячих, шкільних і студентських хорів, працівників культури, усіх, кому не байдуже надбання української патріотичної пісенності. Таким виданням стала збірка «Пісні українських повстанців 1940—1960 років» (2002), обробку та аранжування мелодій до якої зробив львівський музиколог Юрій Антків, а Г. Дем'ян — співупорядник, автор передмови і приміток. До того ж, Г. Дем'ян постійно намагався популяризувати повстанську пісню серед шкільної та студентської молоді, виховавши цілу когорту своїх послідовників у вивченні національно-визвольного руху та фольклору.

Висновки. Повстанські пісні — важлива сфера наукових зацікавлень Г. Дем'яна поряд з історією вивчення УПА. Він залишив тисячі записаних народних текстів із різних регіонів України, проаналізував загальноукраїнські та регіональні збірники з цієї тематики, представив цікаві науково-теоретичні розвідки, монографії, в яких обґрунтував актуальні проблеми щодо виникнення, функціонування, термінологічного побутування та жанротворення повстанських пісень. Науково-аналітичне осмислення українського повстанського фольклору у той час лише розпочиналося. Тому студії вченого заклали міцний ґрунт для подальших сучасних і майбутніх досліджень.

1. Мишанич С. Талановиті носії і творці фольклору. *Мишанич С. Фольклористичні та літературознавчі праці*. Донецьк: Донецький національний університет, 2003. Т. 2. С. 187—231.
 2. Костик В. Дві повстанські веснянки з Веренчанки. *Буковинський журнал*. 2003. № 1. С. 173—177.
 3. Луньо Є. Фундаментальне дослідження повстанських пісень. Рецензія на кн.: Дем'ян Г. Українські повстанські пісні 1940—2000 років: історико-фольклористичне дослідження. Львів, 2003. 582 с. *Визвольний шлях*. 2003. Кн. 6. С. 120—122.
 4. Сокіл Г. Дослідник духовного скарбу нації (до 85-річчя від дня народження Григорія Дем'яна). *Міфологія і фольклор*. Львів, 2014. № 3—4. С. 79—86.
 5. Дзюбан О. Матеріали до історії ОУН—УПА у фондах відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. *Визвольний шлях*. 1999. Кн. 6. С. 717—734.
 6. Стецько С. «Гарантією безпеки нації є її власна сила»: Доповідь Голови Конгресу Українських націоналістів. *Визвольний шлях*. 1995. Кн. 10. С. 1155—1161.
 7. Дем'ян Г. Видання українських повстанських пісень. *Записки НТШ*. Львів, 1995. Т. 230: Праці секції етнографії та фольклористики. С. 578—587.
 8. Дем'ян Г. *Українські повстанські пісні 1940—2000 років (історико-фольклористичне дослідження)*. Львів, 2003. 584 с.
 9. Степан Бандера та його родина в народних піснях, переказах та спогадах. *Записи та упорядкування Григорія Дем'яна*. Львів, 2006. 568 с.
 10. Дем'ян Г. Двадцять п'ять повстанських пісень. *Україна в минулому*. Київ; Львів, 1992. Вип. 3. С. 10—42.
 11. Дем'ян Г. Рецензія на кн.: Пісні УПА. Зібрав і зредагував Зеновій Лавришин. Передм. англ. мовою. *Літопис УПА*. 1996; Львів: Спільне українсько-канадське підприємство «Літопис УПА», 1997. Т. 25. 554 с. *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці секції етнографії і фольклористики*. Львів, 2001. Т. 242. С. 634—643.
- REFERENCES
- Myshanych, S. (2003). Talented carriers and creators of folklore. In S. Myshanych. *Folklore and literary works* (Vol. 2, pp. 187—231). Donetsk [in Ukrainian].
- Kostyk, V. (2003). Two rebel songs from Verenchanka. *Bukovinian magazine*, 1, 173—177 [in Ukrainian].
- Lun'yo, Ye. (2003). Fundamental research of rebel songs. Review: Hryhori Demian Ukrainian rebel songs of 1940—2000: historical and folklore research. *Vyzvol'nyj shliakh*, 6, 120—122 [in Ukrainian].
- Sokil, H. (2014). The researcher of the spiritual treasure of the nation (to the 85th anniversary of Hryhori Demian's birth). *Mifohiia i fol'klor*, 3—4, 79—86 [in Ukrainian].
- Dzoban, O. (1999). Materials for the history of the OUN-UPA in the funds of the manuscripts department of the Lviv Scientific Library named after. V. Stefanyk of the National Academy of Sciences of Ukraine. *Vyzvol'nyj shliakh*, 6, 717—734 [in Ukrainian].
- Stets'ko, S. (1995). «The guarantee of national security is its own strength»: Report of the Chairman of the Congress of Ukrainian Nationalists. *Vyzvol'nyj shliakh*, 10, 1155—1161 [in Ukrainian].
- Demian, H. (1995). Vydannia ukrains'kykh povstans'kykh pisen'. In *Memoirs of the Shevchenko Scientific Society: Works of the section of ethnography and folklore* (Vol. 230, pp. 578—587) [in Ukrainian].
- Demian, H. (2003). *Ukrainian rebel songs of 1940—2000 years (historical and folklore research)*. Lviv [in Ukrainian].
- Demian, G. (Ed.). (2006). *Stepan Bandera and his family in folk songs, retellings and memoirs*. Lviv [in Ukrainian].
- Demian, H. (1992). Twenty-five rebel songs. *Ukraine in the Past* (Issue 3, pp. 10—42). Kyiv; Lviv [in Ukrainian].
- Demian, H., Lavryshyn, Z. (Ed.). (2001). Review: UPA Songs. With preface in English. *Litopys Ukrayins'koyi Povstans'koyi Armiyi* (Vol. 25). Toronto: Litopys UPA, 1996; Lviv: Spilne ukrains'ko-kanads'ke pidpriemstvo «Litopys UPA». In *Memoirs of the Shevchenko Scientific Society. Works of the section of ethnography and folklore* (Vol. 242, pp. 634—643) [in Ukrainian].